

doi number: 10.14686/BUEFAD.201416215

Küreselleşme ve Ağ Toplumları Odağında Bilgi ve İletişim Teknolojileri ile Eğitim

Dr. H. Tuğba ÖZTÜRK

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
tozturk@ankara.edu.tr

Özet: Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki (BİT) gelişmelerin, yakın dönemde canlanan ağ toplumlarının yükselişi söylemleri ile birlikte eğitim alanında çeşitli düzeylerde yansımaları olmuştur. Bu yansımalar, eğitimin siyasal ekonomisinden, sayısal uçuruma kadar veya uluslararası ekonomik temelli kuruluşların küresel ağlarından, Illich'in okulsuz toplum idealindeki öğrenme ağlarına kadar, çok kültürlülükten asimilasyona kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Bu çalışmanın amacı, *küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojileri ve eğitim* üçgeninde meydana gelen değişimlerin ortaya çıkardığı sorunları, gizil veya belirgin çözümler/uygulamalar ile birlikte incelemektir. Bu değişimleri anlamak, eğitimde yeni paradigmat dönüşümlere sebep olan BİT'lerin yerel ve daha çok küresel düzeyde oluşturduğu sorunları veya yeni durumları görmek adına eğitim kuram ve uygulayıcılarına bakış açısı kazandıracaktır. Bu amaçla betimsel bir çalışma yürütülmüş, alanyazında önemli etkileri olan araştırmacıların kuramları ve diğer araştırmalar derinlemesine incelenmiş, eleştirel bir bakış açısı ile alanyazında yer alan akımlar benzerlik ve farklılıkları ile sentezlenerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, Ağ Toplumları, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Eğitim, Uzaktan Eğitim

Education with Information and Communication Technologies in the Scope of Globalisation and Network Society

Abstract: Advancements in Information and Communication Technologies (ICT) along with the recent discourses of network societies have some implications in the field of education. These implications could be ranged from the economy politics of education to digital divide or from global network of the capital to Illich's ideal learning networks, from Cross-culturalism to assimilation of the cultures. In this paper, the changes occurring in the triangulation of *globalisation, ICT and education* will be discussed in terms of emerging challenges and concrete or subtle solutions/practices. Understanding the paradigm change caused by ICT diffusion in education would help educational theorists and practitioners in a way of making sense of the new emerging problems and new educational states. In reviewing the education with ICT in the scope of globalisation and network society, a descriptive study was conducted and a critical in-depth literature review was taken in an emergent area of educational technology.

Key Words: Globalisation, Network Society, Information and Communication Technologies, Education, Distance Education

1. GİRİŞ

Küreselleşme, özellikle bilginin ve iletişimin yaygınlaşması ile tarihsel bir ivme kazanmakta ve bu yaygınlaşmaya ön ayak olan teknolojiler belki de geriye dönülemez bir biçimde hayatımızda yer edinmektedir. Bu değişim ve dönüşüm içerisinde dışa vurulması gereken ilişkiler olarak; *küreselleşme, ağ toplumu ve Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT), küreselleşme ve eğitim ve eğitim ve BİT* bu yazının ana temaları olarak ele alınacaktır. Bu temaları araştırmak için alanyazında önemli etkileri olan araştırmacıların kuramları ve diğer araştırmalar derinlemesine incelenmiş; kuram ve uygulamaları analiz eden betimsel bir çalışma yürütülmüştür.

2. KÜRESELLEŞME, AĞ TOPLUMU ve BİLGİ ve İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ

Küreselleşme, özü itibarıyla dünya çapındaki yayılımını bir takım ağlar üzerinden sağlamaktadır. Bu ağlar arasından en etkin olanı BİT ve özelinde internettir. Göker ve Doğan'ın (2011) da ifade ettikleri gibi internet, en uzaktaki insanları bile uzamdan bağımsız olarak bir birine bağlayabilmekte ve bu yapıyla internet küreselleşmeyi bütün evlerde hissedilir kılmaktadır.

Küreselleşmeye ön ayak olan bu teknolojilerin toplumsal, ekonomik, kültürel ve eğitsel yaşam alanlarından uzaklaştırılması günümüzde artık gerçekleştirilmesi pek mümkün olmayan bir seçenektir (Aksoy, 2003). Bu sebepten ötürü, küreselleşme ve ağ toplumu ilişkisini bilgi ve iletişim teknolojilerini de kapsayacak şekilde irdelemek için süregelen küresel siyasal ekonomi bağlamından yararlanmak faydalı olacaktır. Bu noktada, Çağiltay (1996) şehirlerde yaşayan insan sayısının kırsal kesimlerde yaşayan insan sayısını geçmesi ile ortaya çıkan uygarlaşmaya dikkat çekmiş ve bu uygarlaşmanın bilgi otoyolu kavramını gündeme getirdiğine değinmiştir. Çağiltay, bu argümanını farklı endüstri dönemleri üzerinden açıklamıştır. Buna göre, birinci endüstri döneminde kömür ve demirin kullanılması ile fabrikalarda toplu üretim gerçekleştirilmiştir ve bu üretim tarzı, üretici (producer) bazlı makinaların işe koşulması ile meydana gelmiştir. İkinci endüstri döneminde ise, örneğin yolcu araçları, elektrikli ev aletleri gibi tüketici bazlı araçlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemleri seyreden üçüncü dönemde ise etkin olarak bilgisayar ağları kullanılmaktadır. Çağiltay'a göre, bu değişim sonucunda, modern uygarlıklar bilgi toplumuna dönüşmektedir ve yurttaş (citizen) kavramı, ağdaş (netizen) kavramına doğru değişim göstermektedir.

Bahsi geçen dönemsel ayrışmalar ve bu ayrışmaların son aşaması olarak görülen bilgi toplumu kavramına farklı açılardan da yaklaşılabilir. Günümüzde toplumsal gelişmişliğin (veya yukarıda ifade edildiği gibi modernleşmenin) göstergelerinden birisi olarak "bilgi" kavramı kullanılmakta ve "sanayi toplumundan" ileri bir düzey olarak "bilgi toplumu" kavramsallaştırması

yapılmaktadır. Buna göre, bilginin toplumun üretim biçimi ve ilişkilerindeki yerinin belirleyici olduğu toplumlar, yeni bir toplum düzeni ortaya koymakta ve bunu “bilgi toplumu” olarak adlandırmaktadırlar.

Bu varsayımlardan hareketle, farklı dönemlerde ortaya çıkan üretim ve tüketim araçlarında net bir dönüşüm vardır ve bu da toplumsal yapıdan ekonomik yapıya kadar farklı düzeylerde kendini göstermektedir. İçinde bulunduğumuz dönemin bilgi toplumuna işaret edip etmediği tartışmaları devam ederken, bu tartışmalara yeni bir boyut eklenmiş ve artık *ağ toplumu* söylemleri gündeme gelmiştir. Günümüz ağ toplumunu var eden ana öğelerden biri olarak BİT’ler gösterilmiştir.

Ağ toplumu kavramı üzerinde oluşan literatürde önemli bir konuma sahip olan teorisyenlerden Castells (2000) BİT’ler aracılığıyla ağ toplumunun oluşumunu yeni ekonomik düzene dair tespitleri aracılığıyla açıklamaktadır. Castells’in (2000: 77) Ağ Toplumunun Yükselişi adlı kitabında aktardıklarına göre yeni ekonomi,

“Bilgi içeriklidir çünkü bu ekonomideki üretim ve rekabetçilik birimleri veya ajanları (firmalar, bölgeler, milletler) temel olarak güçlerini etkili bir şekilde bilgi temelli enformasyondan alarak oluşturmakta, işlemekte ve uygulamaktadır. Küreseldir çünkü temel üretim, tüketim ve dolaşım etkinlikleri ve ayrıca bileşenleri (sermaye, emek, ham maddeler, yönetim, bilgi, teknoloji, piyasa) ya doğrudan ya da ekonomik ajanlar arasındaki bağlantı ağları ile küresel düzeyde organize olmaktadır. Ağ temellidir çünkü yeni tarihi şartlar altında, üretim ve rekabet iş ağları arasındaki etkileşimle meydana gelmektedir.”

Castells (1999), bu varsayımını BİT’lerin yapısı üzerinden detaylandırarak izah eder. Buna göre, ağ ile bahsettiğimiz şey bir birine bağlı düğümlerden oluşur ve düğümler arasındaki ilişkilerin asimetrik olması ağın işlevselliği için önemlidir, ki bu yapı paranın, bilginin, teknolojinin, eşyaların, hizmetlerin veya insanların ağ üzerindeki dolaşımına izin verir. Castells, aslında bu tespiti ile kapitalist işleyişin küresel ağlar üzerinden nasıl yürütüldüğünü anlatır ki bu noktada Çağiltay’ın (1996) da belirttiği gibi, kapitalist ekonomi bu değişim içinde kendini uyarlayabilmekte, kendisine yeni üretim ve tüketim yolları oluşturmaktadır. Castells, bu ağlar üzerinden zenginliğin kaynağı olarak görülebilen şirketlerin etkinliğini ve verimliliğini artırmanın önemli bileşenleri olarak bilgi ve enformasyonu görür ve sermaye birikiminin yaygınlaşması üzerinde durur.

BİT üzerinden kurulan ağlara farklı bir açıdan fakat benzeri bir yaklaşımla, Kurul Tural (2004: 71) “Hizmet sektörü dünya çapında iletişim olmadan ticarete konu olmaz ise özellikle bilgi yoğun hizmet firmaları, iletişim ağlarını kullanarak mekân ve zaman sınırlamalarını aşarak ticaret

yapabilmektedir” demektedir. Kısaca, bilgi ve iletişim teknolojileri ile bu ağlar her hangi bir merkez olmadan küresel düzeyde yönetilebilir hale gelir.

3. KÜRESEL AĞLAR VE EĞİTİM

Eğitim sistemi, ağ toplumu ve BİT arasında gelişen makro ilişki yapısına bağlı olarak yeniden düzenlenmektedir. Bu bağlamda, Greener ve Perriton (2005) ele aldıkları makalelerinde eğitimin yeni küresel ekonomik düzen içerisinde vücut bulan yapısal ve iktisadi kurumları dikkate almadan ortaya atılan eğitim söylemlerini safça bulmaktadırlar. Yazarlar, örneğin, İngiliz üniversitelerinin hayatta kalmak için küresel piyasa koşullarında rekabet etmeleri, üniversitelerde teknolojinin kullanılması gerektiği ve uluslararası öğrencilerden gelecek olan gelirlerle elde edecekleri kâr oranlarına yönelik söylemlere dikkat çekmektedir. Yazarlar, liberal yönetim modellerinde vurgulanan söylemlerin daha çok girişimcilik ruhu üzerine kurgulandığını ve bu modellerde eğitimin bir pazar alanı olarak görülebileceğini; bu açılarından ulusötesi (post-national) olma özelliği ile bu pazar alanına uluslararası (öğrenim harcı ödeyen) öğrenciler dâhil edilebileceğini belirtmişlerdir. BİT entegrasyonu ile yakın dönemde ortaya çıkan eğitim modellerinin bu açılarından liberal modellere daha yakın olduğunu ve uluslararası eğitimin yaygınlaşmasında ağ temelli öğrenimin önemli bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumun ise aşağıdaki bölümlerde de ele alınacağı gibi eğitim bileşenleri üzerinde ve genel olarak eğitim sistemi üzerinde ciddi düzeyde etkileri olmaktadır.

4. BİT ÜZERİNDEN KÜRESELLEŞEN EĞİTİMLE ORTAYA ÇIKAN TARTIŞMALAR VE SORUNLAR

Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile küresel düzeyde yaygınlaşan eğitim beraberinde ‘bağlantıcılık’ gibi farklı kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bu yeni eğitim yaklaşımları oluşan ağ toplumunun siyasal ve ekonomik yapısı bağlamında meydana gelen değişimi veya eğitimin bu değişimlerden nasıl etkilendiğini açıklamada yetersiz kalmıştır. Makalenin ilerleyen bölümlerinde kısaca BİT ile eğitim, ağ toplumu ve küreselleşme bileşenleri arasındaki bu etkileşim sürecine dikkat çekilecektir.

4.1. Eğitim terminolojisindeki değişim: Bağlantıcılık (connectivism) yaklaşımı

BİT ile üretilen, erişilen ve yayılan bilgi ontolojik ve epistemolojik açılardan eğitim alanında kavramsal bir soruna işaret etmiş ve mevcut eğitim kuramları bu ortamlar üzerinden gerçekleşen öğrenmeyi açıklamada yetersiz kalmışlardır. Siemens (2004) ve Downes (2012), organik yapısıyla (örneğin, hızla büyüyen, değişen ve yayılan yapısıyla) ortaya çıkan bilginin davranışçı, bilişsel veya yapılandırmacı öğrenme kuramlarıyla açıklanamayacak kadar karmaşık olduğunu belirtip, yaklaşımlarıyla bir ağ resmini betimlemişlerdir. Buna göre, bu ağ resminin içinde düğümler (nodes)

vardır ve bu düğümler öğrenenlerin bağlandığı, temas ettiği herhangi bir şey olabilir, tıpkı insanlar, kaynaklar ve bir takım araçlar gibi. Düğümler arasındaki bağlantının güçlü olması veya zayıf olması öğrenmeyi doğrudan etkileyen bir durumdur; örneğin bir birey ait olduğu topluluğa ne kadar güçlü bir bağ ile bağlı ise, bu kurduğu bağın, o topluluk ile deneyimlediği yaşantısından yola çıkarak öğrenmesinin üzerinde etkisinin olması beklenir. Bireyler, sadece bir grup veya topluluktan değil; bu ağ içinde barınan bir topluluktan diğer topluluklara dahil olurken ve bu topluluklar arasında geçiş yaparken öğrenirler (Ozturk ve Ozcinar, 2011). Ancak, elbette bu düğümler ve bağlantılar ile öğrenme tahmin edilebilir bir olağanlıkta gerçekleşmez. Örneğin, topluluklar arası geçişte kimlik çatışması yaşanabilir, farklı toplumsal ritüellerin öğrenmeye etkisi olabilir, düğümler arasındaki bağ güçlü iken zayıflayabilir veya zayıf iken güçlenebilir ve bunun da bireyin öğrenmesi üzerine doğrudan etkisi olabilir.

Bağlantıcılık yaklaşımı aslında ağ temelli öğrenmeyi açıklamada mevcut öğrenme kuramları arasında en yol gösterici olan açıklamaları içerir. Ancak, bağlantıcılık yaklaşımının, örneğin sanal olmayan ortamlarda gerçekleşen sınıf çatışmalarının hiyerarşik bir yapıda olmadığı iddia edilen bir ağ ortamında diğer ortamlardan farklı olarak nasıl gerçekleştiğini, insan sermayesinin nasıl farklılaşacağını ve bunun gibi konuları ele almada görece yetersiz kaldığı görülmektedir. Bir diğer deyişle, bu yaklaşım her ne kadar ağ temelli eğitim konusunda bize makro bakış açısı sunsa da, öğrenmenin toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarına yönelik sorulara açıklık getirmemektedir. Bu anlamda, aşağıdaki bölümlerde ağ temelli eğitimin siyasal ekonomi bağlamında genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

4.2. Ağ Temelli Eğitimin Siyasal Ekonomi Bağlamında Değerlendirilmesi Ve Küreselleşme

Belirtildiği üzere, eğitsel kuram ve uygulamalar dönemin siyasal ekonomisi zemininde değerlendirilmeden bütünüyle anlaşılabilir. Son dönemlerde, neo-liberal politikalar eğitim alanında hızla kendini hissettirmekte ve bu politikaların yansımaları ağ temelli eğitimde de görülebilmektedir. BİT aracılığı ile verilen derslerin bilgi ekonomisi için yeni bir yüz olacağı tartışması öğrenenler arasındaki küresel piyasalardaki rekabet (Sethy, 2008) tartışmaları ile birlikte ele alınmakta ve uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilerin küreselleşme sürecini etkilediği vurgulanmaktadır (Russell, 2007; Yılmaz ve Horzum, 2005). Küreselleşme ile birlikte büyük şirketlerin “bölgesel hareketliliği” (Mayo, 2009:7) gündeme gelmiş ve bu çerçevede ulus ötesi şirketler ağına sahip firmalar için kitlesel mesleki eğitim kursları önem kazanmıştır. Bir diğer deyişle, yaşam boyu öğrenme, ‘teknolojik gelişmeler’ ışığında ve uluslararası kurum ve kuruluşların bölgesel hareketliliği bağlamında (sürekli) güncellenen mesleki yeterlilikleri karşılayan bir yapıyı

simgeler olmuştur (Mayo, 2009). Buna koşut olarak, Atıcı v.d.'nin (t.y.) de belirttiği gibi yaşam boyu öğrenme yine ulus ötesi bir anlam taşıyan Avrupa Birliği'nin de stratejileri arasında yer almış ve "daha fazla ve daha iyi iş imkanları oluşturarak" mesleki eğitim alma durumu ile ilişkisi kurularak AB'nin temel eğitim felsefelerinden biri olarak gündeme gelmiştir.

Uzaktan eğitim ve küresel ekonomi ilişkisine bir örnek olarak Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün uygulamaları verilebilir. Küresel düzeyde standart bir düzende ticaret anlaşmalarının uygulanması için DTÖ, bakanlıklarda çalışan dış ticaret uzmanlarına uzaktan eğitim yoluyla sertifika vermektedir. Bu sertifikayı almak dış ticaret uzmanlarının DTÖ'nün daha ileri düzeyde eğitimlerine katılmaları için bir şart haline gelmiştir. Bu programlar aracılığı ile küresel düzeyde mevcut ekonomik düzenin işleyişi bizzat uygulayıcıların eğitimi ile (ör. uzmanların eğitimi) devamlılık kazanmaktadır. DTÖ ise, her bir uzmanı merkezi olan Cenevre'ye çağırırsa uzaktan eğitim yolu ile kitlesel düzeyde dış ticaret içeriğinin aktarılması yönünde tercihte bulunmaktadır. Bu da bahsedildiği gibi, eğitimin tek bir merkezden yönetilip etkisinin küresel düzeyde hissedilebilir olduğunu ve daha çok ekonomi ile ilişkili kurumların bu yolu tercih ettiğini göstermektedir. Farklı ülke insanların tek merkezden verilen eğitim ile bilgilenmeleri ise eğitimde bağımsızlık sorununu gündeme getirmektedir. Güneş'e (2012:4) göre bağımsızlık en genel anlamıyla "Herhangi bir kişi, kuruluş ya da ülkenin, yabancı bir yetkenin denetim ve güdümünde olmadan kendi kendini yönetebilmesidir". Bu tanım çerçevesinde de görülebileceği gibi bakanlık bir kuruluş olarak, yabancı bir yetke DTÖ olarak ve uzaktan eğitim, bir kurumun güdümünde yürütülen bir süreç olarak eğitimde bağımsızlık anlayışını sorgulatmaktadır.

Bu noktada, Carr-Chellman v.d. (2000) uzaktan eğitim ile yaşam boyu öğrenme kapsamında verilen derslerin nadiren Shakespeare, Kant veya empresyonist akım gibi konuları kapsadığını; bundan ziyade derslerin çoğunlukla işletme, liderlik, web (ağ ortamı) tasarımı gibi konuları ele aldığını belirtmektedirler. Yazarlar, bu tür mesleki kursların yetişkinlerin hayat boyu öğrenme kapsamında onlara iş bulmalarında yardımcı olabileceğini belirtmekle birlikte, yüksek itibarlı üniversitelerin bu tür kursları uzaktan eğitim yoluyla vermelerinin altında yatan bir etmenin de gittikçe azalan kamusal kaynakların verdiği baskı sonucu üniversite yönetimlerinin kâr amacı taşıyan piyasalarda kendilerine bir alan yaratarak bir çıkar yol aramasında yattığını belirtmişlerdir. Üstelik, bu tür kurslar uzaktan eğitim ile küresel düzeyde hızla yayılmakta ve tarih ve sanat gibi beşeri değerleri konu edinen kurslar ikincil sırada yer bulmaktadır.

Ancak şunu da belirtmekte fayda vardır ki, son yıllarda açık erişimi destekleyen açık kaynak kodlu yazılım hareketi aracılığıyla Massive Open Online Courses MOOCs (Kitlesel Açık

Çevrimiçi Kurslar) adı altında, çoğunlukla yüksek itibarlı üniversiteler tarafından (MIT, Harvard, Copenhagen Üniversitesi) birbirinden farklı konuları ele alan ücretsiz dersler verilmektedir. Bu dersleri alan öğrencilerin sayısı binleri bulmakta ve ders içerikleri çoğunlukla yetişkinlerin ilgi alanları doğrultusunda takip ettiği konuları kapsamaktadır. Örneğin, İskandinav ülkelerinin film kültürü üzerine, Rock tarihi üzerine, herhangi bir sanat akımı veya adli tıp üzerine dersler verilmektedir¹. Bu ortamlarda, çeşitli ödevler de verilmekte ve bu ödevler katılımcı öğrencilerin akran değerlendirmesi ile değerlendirilmekte ve öğrencilerin ürettiği veya ortaya koyduğu materyaller depolanmaktadır. Bu anlamda, bu oluşumlar küreselleşmeyi kültür zenginliği açısından avantaja çevirmek bağlamında, piyasa çıkarlarından uzak ücretsiz erişim sağlamak adına ve kolektif bilgi üretmek adına umut vaat etmektedir.

Ancak burada ortaya çıkan sorun şudur ki bu tür uzaktan eğitim dersleri çoğunlukla Batılı ülkelerdeki üniversiteler tarafından verilmekte ve öğretim dili olarak İngilizce kabul görülmektedir. Bu da dil hegemonyasını gündeme getirmektedir. Dil, iletişimi ortaklaştırma adına bireylere güç verebilse de, aynı zamanda sadece bir iletişim aracı değildir ve hep söylendiği gibi toplumların kültürel değerlerinin taşıyıcısıdır. Dil bilgisi, çocuklara anne ve/veya baba tarafından birincil olarak kazandırılırken, toplumsallaşma sürecinde bu görevi çoğunlukla eğitim ve öğrenme alır. Birey, yeni durumlarla karşılaştığında veya yeni kavramları öğrenirken hangi dili kullanıyorsa bu bireyin yaşam evreninde öğrenmede aracı olan dil yer edinir ve diğer diller yani dolayısıyla kültürler ve bu kültürlerin uzantıları bu bireyde silikleşme veya yok olma tehlikesi ile karşılaşır. Dolayısıyla, eğitim ve dil arasındaki bağın bireyler üzerinde ve bireyler aracılığı ile toplumlar üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Bu sebepten ötürü, uzaktan eğitim ile küreselleşmenin getirdiği dil hegemonyası (Valcke v.d., 2008) sorunu üzerinde yeniden düşünülmesi gerekir. Özellikle, bu hegemonyayı ortadan kaldırmaya yönelik pozitif ayrımcılığı içeren örnekleri veya genel anlamda katılımcı örnekleri çeşitlendirip hayata geçirmek önemlidir. Aksoy (2003), dil dezavantajı olan gruplara değindiği çalışmasında ABD'den güzel bir örnek vermektedir. Bu örnekte, etnik kökenleri dolayısıyla dil açısından dezavantajlı bir grupta değerlendirebilecek, anadili İspanyolca olan veya Afrika kökenli Amerikalı öğrencilerin başarısızlıklarını azaltmak için bu öğrencilerin aileleri ile iletişim internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu vesileyle okul toplantılarına katılmayan anne ve babaların görüşlerinin alınması amaçlanmış ve onların çocuklarının eğitiminde aktif katılımlarının

¹ Bkz. 1. Scandinavian Film and Television. University of Copenhagen. Şubat 2014. İnternet adresi:

<https://www.coursera.org/course/scanfilmtv>

2. The Ancient Greek Hero. Harvard University, Eylül 2013. İnternet adresi:

<https://www.edx.org/course/harvardx/harvardx-cb22-1x-ancient-greek-hero-1047#.UzN1F1uOw>

3. History of Rock, Part One. University of Rochester, Mayıs 2014. İnternet adresi:

<https://www.coursera.org/course/historyofrock1>

sağlanması, okul ve aile arasında bilgi paylaşımının mümkün kılınması hedeflenmiştir. Ortamın çevrimiçi olması, okul idaresinin duyuruları yazı dile ile yapması anlamına gelmiş ve konuşma dili konusunda zorluk çeken aileler için hem aksanı yakalama çabasına girmek zorunda kalmadıkları için hem de asenkron (eş zamansız) bir iletişim ortamı olduğu için duyuruyu kendi dillerine çevirmeleri yönünde ailelere kolaylık sağlamış olabilmektedir.

Özellikle uluslararası çevrimiçi öğrenme ortamlarında dil sorunu öğrencilerin en çok dile getirdikleri sorunlar arasındadır. Oysa, dilin öğrenciler tarafından iyi kullanılması demek aynı zamanda o dile özel deyimlerin, bağlamların, ortak anlayışların öğrenme ortamında yer etmesi demektir ki bu da öğrencilerin aktif katılımını ayakta tutacak, birbirlerini anlamalarına yardımcı olacak, dolayısıyla sosyal bilgi yapılandırılmalarına yön verecek bir eğitim ortamı demektir. Ancak, tıpkı alanyazında da olduğu gibi (Griffiths, 2005; Uzuner, 2009) anadil dışında verilen eğitim o dili iyi konuşamayan öğrenciler üzerinde her zaman olumlu bir etki yaratmamaktadır. Bu öğrenciler, anlaşmazlık durumlarında bir çözüm getirememekte, kendilerini iyi ifade edemedikleri için kendilerine olan güvenleri zedelenmekte ve bu da hem sosyal katılımlarını hem de bilgi edinmelerini/yapılandırılmalarını önemli düzeyde olumsuz etkilemektedir.

Ağ temelli küreselleşen eğitim ile meydana gelen durumlardan biri de uzaktan eğitim ve çok kültürlülük üzerine yapılan çalışmalarda görülebilmektedir. Özellikle Doğulu öğrencilerin Batılı akranları ile beraber öğrenme süreçleri, doğu-batı kültürlerinin çatışması açısından incelenmektedir. Olasılıkla, verilen uzaktan eğitimin merkezi Batı'da (veya gelişmiş) bir ülke olduğu için, çoğunlukla batılı yazarlar tarafından yürütülen çalışmalarda doğulu öğrenciler, batılılar veya gelişmiş ülkelerdeki öğrenciler ile yaşadıkları çatışmalar üzerinden veya batılılar ile karşılaştırılarak anlaşılmaya çalışılmaktadırlar (Bkz; Catterick, 2008; Morse, 2003; Smith v.d. 2005; Warschauer, 1999). Tsai-Hung Chen v.d. (2008), çok kültürlülüğü esas alan araştırma sonuçlarının özellikle Çinli öğrencilerin uyum sağlama adına boyun eğen, edilgen ve bir otoriteye bağımlı bireyler olarak tanımlanma eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir. Oysa bu yazarlar, yapılan çalışmalardaki tespitleri bazı açılardan doğru da bulsalar, Çinli öğrencilerin kendilerine yönelik batılı algılardan rahatsız olduğunu ve öğrencilerin batılılar tarafından doğru anlaşılmadıklarını düşündüklerini belirtmektedirler. Dolayısıyla, bu betimlemeler, farklı kültürden bireyleri dışlayıcı veya doğuluların batılılar gibi olması yönünde asimile edici sonuçlara götürme potansiyeline sahiptir.

Tıpkı dil ve kültür konuları çevresinde dönen tartışmalarda olduğu gibi, BİT üzerinden küreselleşen eğitim ile ortaya çıkan durumlardan biri de sayısal uçurum (digital divide) olgusudur. Sayısal uçurum, bireylerin teknolojiye erişim ve kullanım olanakları ile birlikte bireylerin teknoloji

bilgisi düzeyleri arasındaki farklılıklardan ötürü kaynaklanan eşitsizlikler olarak tanımlanabilir. Uzaktan eğitim aslında dünya çapında “her an her yerde eğitim” sunma açısından eşitlikçi bir yaklaşım olarak değerlendirilebilse de bu eşitlik ancak teknolojinin herkes tarafından erişilebilir olması şartını ve öğrenenlerin uzaktan eğitim ders ücretlerini karşılayabildiği ölçüde geçerlidir (Carr-Chellman v.d., 2000). Teknolojiye sahip olan ve olmayan arasındaki uçurum derinleştikçe, eşitsizlikler de büyüyecektir. Tam da bu noktada, bireyler ve toplumlar arasında meydana gelen eşitsizlik aslında dev teknoloji firmalarını da ilgilendirmektedir ve bu firmalar ürünlerini teknoloji bilmeyen ve de teknolojiyi satın alma gücü olmayan kitleye satamaz hale gelmektedirler. Buna koşut olarak, Dünya Bankası gibi neo-liberal kurumlar çeşitli projeler aracılığı ile tıpkı ülkemizde olduğu gibi okullara bilgisayar gibi teknolojileri bağışlamakta ve öğrencilerin bilgisayar okuryazarı olabilmeleri hedeflenmektedir. Foster (2011), Dell ve Apple gibi teknoloji devi firmaların okullarda yaptığı bağışların aslında farklı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve “hayırsever girişimler (philanthropic enterprise)” olarak betimlediği bu bağışların gerçekte yatırım odaklı vizyonlar olduğunu belirtmiştir. Bu tür hayırseverlik faaliyetleri hem okullarda istihdama hazır insan sermayesini yetiştirmeyi hedeflemekte hem de tıpkı Dell gibi Amerika orijinli firmaların yatırımlarında görülebileceği gibi aslında gelişmiş ülkelere bağımlılığa işaret etmektedir.

Ayrıca, dikkate alınması gereken bir nokta daha vardır; bireylerin teknolojiye erişim imkânları eşit dahi olsa sanal olmayan ortamlarda mevcut olan eşitsizliklerin yeni medya üzerinden sanal ortama taşındığı görülebilmektedir. Sonuçta, Aksoy v.d.’lerinin (2013) de belirttiği gibi teknoloji uzamı yerel olandan, üzerine bastığımız somut zeminden sanal ortama geçirmektedir ve bu anlamda sanal uzamla fiziki uzam arasındaki ilişki görünür kılınmaktadır. Bu duruma bir örnek olarak, Sennett (2012, 177-181) sanal ortamdaki eşitsizliği Facebook’ta bir araya gelen farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerden örnek vererek açıklar. Sennett, Facebook kullanıcısı olan yoksul öğrenciler ve varlıklı öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmakta ve şöyle temel ve ilginç bir farkı tespit etmektedir: Varlıklı öğrenciler, sosyal yaşamlarını sürdürürken, birbirlerinden haberdar olma, etkinlikleri duyurma ve ortak karar oluşturma noktasında Facebook’u bir başlangıç olarak kullanmakta ve asıl sosyalliklerini gerçek mekânlarda yaşamaktadırlar. Yoksul çocuklar içinse durum pek böyle görünmemektedir. Yoksul öğrenciler için ekonomik koşullar, onların sinemaya/tiyatroya gitme gibi olanaklarını kısıtladığı için, onlar her türlü sosyalliklerini Facebook üzerinden, sanal ağlar üzerinden gerçekleştirmekte ve bu anlamda sağlıklı bir sosyal yaşama mahkûm olmaktadır. Bu eşitsizlik görünümüne karşı bilinçli bir veli, ebeveyn ya da öğretmen, nasıl davranılması gerektiğine ilişkin yeni politikalara gereksinim duymaktadır (DEK, 2014).

5. SONUÇ

Küreselleşme sürecine bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ivme kazandırmış ve ağ toplumlarının yükselişi ile birlikte eğitim sistemi farklı bir boyut kazanmıştır. Artık, öğrenme kuramlarında ağ temelli öğrenmeyi işaret eden Bağlantıcılık yaklaşımı incelenir olmuş; öğrenme, sistemik bir yaklaşımla ağlar üzerinde oluşan düğümler (bağlantı noktaları örneğin kurumlar, topluluklar, fikirler) ve bağlar üzerinden irdelenmiş ve BİT, eğitim bilimlerinde yeni bir epistemolojinin yer edinmesinde esin kaynağı olmuştur. Değişimler sadece kuramsal düzlemle sınırlı kalmamış, siyasal ekonomiden eğitimde eşitlik söylemlerine kadar küreselleşmenin hemen her etkisinde bir karşılık bulmuştur. Ancak bu bahsi geçen küresel etkilerin birey ve toplumlar üzerinde her zaman olumlu veya her zaman olumsuz sonuçları olmamış ve küreselleşme ve ağ toplumları odağında bilgi ve iletişim teknolojileri ile eğitimin sebep olduğu sorunların veya sunduğu olanakların değerlendirilmesi çoklu bakış açısı gerektirmiştir.

Ağ temelli küresel öğrenmede, öğrenenler arasında anlamlı bir iletişim sağlayabilmek için ve öğrencilerin yeni durumları nasıl anlamlandırdıklarını görebilmek amacıyla bilgisayarlarla kurulan bağlantıların ötesinde, dilin, iletişimin ve kültürün kesişimi ile oluşan bağlantıya dikkat etmemiz gerekmektedir (Tremblay, 2011). Bahsedildiği gibi, dil farklı uluslardan insanların iletişimini ortaklaştırma adına fayda sağlasa da, aynı zamanda bir asimilasyon aracı da olabilmektedir. Yine, farklı kültürden bir birinden uzak mekânlarda yaşayan öğrenenleri bir araya getirmek adına bir platform sağlayan uzaktan eğitim, Çinli öğrencilerin deneyimlerinde de gördüğümüz gibi bu uzakta yaşayan öğrenciler bir araya geldiğinde bir kültürün öne çıkıp, diğer kültürün ikincilleşmesine ve silikleşmesine sebep olabilmektedir.

Ağ temelli öğrenmenin en yaygın biçimi olan uzaktan eğitim ile bir yandan yaygın etkisi görülen politikalar etkisinde mesleki eğitim kursları kitlesel düzeyde verilirken ve bu kursların eğitim kurumlarına para getirmesi beklenirken, diğer yandan açık erişim hareketinin ortaya koyduğu Kitlesel Açık Çevrimiçi Kurslar [KAÇK (MOOCs)] çoğunlukla ücretsiz eğitim sunabilmekte ve beşeri içeriğin kitlelere ulaşmasını mümkün kılabilmektedir. Küreselleşmenin ve yeni ekonomik düzenin verdiği etki ile konu alanları özellikle işletme ve liderlik gibi konular üzerinde standartlaşır iken, KAÇK ile örneğin İsveçli yönetmen Ingmar Bergman'ın filmleri üzerine bir ders almak kolaylaşmıştır yani kültürel zenginliklerin bir nebze de olsa bilgi temelli yaygınlaşması sağlanabilmiştir. Bir yandan her an her yerde eğitim şiarları ile uzaktan eğitim kendine meşru bir zemin yaratırken, bir yandan sayısal uçurum ile sadece olanakları olanlar her an her yerde eğitim alabilmiş ve bu da seçkin bir kesimin oluşmasına sebep olabilmıştır.

Küreselleşme ve ağ toplumunun yükselişi ile öğrenme ağları sermayenin baskın etkisi altına girebilirken, aslında, yine bu ağlar Illich'in okulsuz toplum idealini gerçekleştirmek adına bahsettiği "herkesin yaşamın her anını bir öğrenme, paylaşma ve anlayış deneyimine dönüştürmesini sağlayacak eğitsel ağlar kurulmasına" (Tan, 1983: 45) yönelik ağlara dönüşebilir. Ancak, burada bahsedilmesi gereken önemli bir nokta da şudur ki Illich'in öğrenme ağı ve ağ temelli öğrenmenin bir isim benzerliğinden öteye gitmesi için bahsedilen ağın bir takım şartları karşılıyor olması gerekir; örneğin, baskıcı bir denetimden uzak, eğitimde eşitlik ilkesinin benimsendiği (erişim eşitliği, bireyler arası eşitlik, kültürel eşitlik vb) hiyerarşik olmayan bir yapıda olması gerekir.

Dolayısıyla, *küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojileri ve eğitim* üçgeninde meydana gelen değişimler tek bir doğrusal düzlemde ilerlememekte, bu gelişmeler esnasında ortaya çıkan sorunların aslında gizil veya belirgin çözümleri/uygulamaları olabilmektedir. Bu bağlamda, eğitim kuram ve uygulamacılarına düşen görev, öğrenenleri güçlendiren uygulamaları geliştirip eğitim pratiklerine bu uygulamaları yansıtmasıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, H. H. (2003). Eğitim Kurumlarında Teknoloji Kullanımı ve Etkilerine İlişkin Bir Çözümleme. *Eğitim, Bilim ve Toplum*, 1 (4), 4-23.
- Aksoy, H. H., Almış, S., Saklan, E., Ulutaş, B. & Tunacan, S. (2013). Eğitimde Teknoloji Kullanımına İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. N. Kurul, T. Ozturk ve İ. Metinnam (Ed). *Kamusal Eğitim Eleştirel Yazılar*, 107-127. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Atıcı, B., Demirli, C. ve arkadaşları (t.y.). *Yaşam Boyu Eğitim Bağlamında Mesleki Eğitim: AB Leonardo Da Vinci Mesleki Eğitim Programı Kapsamında Bir Çalışma*. perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_35/35_21769.doc adresinden 2 Nisan 2014 tarihinde ulaşıldı.
- Carr-Chellman, A.A., Fitzpatrick, S. ve Zhang, K. (2000). The Rhetoric of Democracy in International Online Education. *Information, Communication & Society*, 3 (3), 289-302.
- Castells, M. (1999). Information Technology, Globalization and Social Development. UNRISD Discussion Papers, United Nations Research Institute for Social Development.
- Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Catterick, D. (2007). Do the philosophical foundations of online learning disadvantage non-Western students? A. Edmundson (Editör), Globalized e-learning cultural challenges (sf. 116–129). Hershey, PA: Information Science Publishing
- Çağiltay, K. (1996). Kürşat'ın Günlüğü. İnternet Hakkında 1996 Yılında Yazdıklarım. <https://blog.metu.edu.tr/kursat/2014/03/24/internet-hakkında-1996-yılında-yazdıklarım/> adresinden 24 Mart 2014 tarihinde ulaşıldı.
- DEK (V. Demokratik Eğitim Kurultayı) 2014. 'Yeni medya, bilgi iletişim teknolojileri ve eğitim' raporu. 6 Şubat 2014. Ankara

- Downes, S. (2012). *Connectivism and connective knowledge. Essays on meaning and learning networks*. National Research Council Canada ISBN 978-1-105-77846-9
- Foster, J. B. (2011). Education and the structural crisis of capital. *Monthly Review*, 63 (3), 6 – 37.
- Göker, G. & Doğan, A. (2011). Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook'ta Çevrimiçi Tekel Eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 175-203.
- Greener, I. ve Perriton, L. (2005). The political economy of networked learning communities in higher education. *Studies in Higher Education*, 30 (1), 67–79.
- Griffiths, D. S., Winstanley, D. ve Gabriel, Y. (2005). Learning shock : the trauma of return to formal learning. *Management Learning*, 36 (3), 275-297.
- Güneş, F. (2012). Eğitimde Zihinsel Bağımsızlık. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 3-21.
- Kurul Tural, N. (2004). *Küreselleşme ve Üniversiteler*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Mayo, P. (2009). The 'competence' discourse in education and the struggle for social agency and critical citizenship. *International Journal of Educational Policies*, 3(2), 5-16.
- Morse, K. (2003). Does One Size Fit All? Exploring Asynchronous Learning in a Multicultural Environment. *Journal for Asynchronous Learning Networks*, 7(1), 37-55.
- Ozturk, H. T. ve Ozcinar, H. (2013). Learning in Multiple Communities from the Perspective of Knowledge Capital. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 14(1), 204 - 221.
- Russell, G. (2007). Globalization, distance education and hegemonic futures. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 8 (4), Article 1.
- Sennett, R. (2012). *Berber. Çev. İ. Özkürallı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları*.
- Sethy, S. S. (2008). Distance education in the age of globalization: An overwhelming desire towards blended learning. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 9 (3), Article 3.
- Smith, P.J., Coldwell, J., Smith, S.N., ve Murphy, K.L. (2005). Learning through computer-mediated communication: A comparison of Australian and Chinese heritage students. *Innovations in Education and Teaching International*, 42(2), 123–134.
- Tan, M. (1983). I. Illich ve Okulsuz Toplum. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 45 - 59.
- Tremblay, G. (2011) Distance Education in the Context of Globalization: A Francophone Perspective. *American Journal of Distance Education*, 25 (1), 21-32.
- Tsai-Hung Chen, R., Bennett, S. ve Maton, K. (2008). The adaptation of Chinese international students to online flexible learning: two case studies, *Distance Education*, 29 (3), 307-323.
- Uzuner, S. (2009). Questions of Culture in Distance Learning: A Research Review. *The International Review of Research in Open and Distance Learning (IRRODL)*, 10 (3).
- Valcke, M., Zhu, C., ve Schellens, T. (2008). A Cross-Cultural Study of Student Learning in E-Learning Environments. http://users.ugent.be/~czhu/cv/Article_earli_mv_cz.pdf adresinden 12 Mart 2014 tarihinde ulaşıldı.
- Warschauer, M. (1999). *Electronic literacies: Language, culture, and power in online education*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Yılmaz, K. ve Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversite. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 103-121.

SUMMARY

Advancements in Information and Communication Technologies (ICT) along with the recent discourses of network societies have some implications in the field of education. These implications could be ranged from the economy politics of education to digital divide or from global network of the capital to Illich's ideal learning networks, from Cross-culturalism to assimilation of the cultures. In this paper, the changes occurring in the triangulation of globalisation, ICT and education will be discussed in terms of emerging challenges and concrete or subtle solutions/practices. Understanding the paradigm change caused by ICT diffusion in Education would help educational theorists and practitioners in a way of making sense of the new emerging problems and new educational states. In reviewing the education with ICT in the scope of globalisation and network society, a descriptive study was conducted and a critical in-depth literature review was taken in an emergent area of educational technology.

Briefly, ICTs have played an important role in emergence of the network societies by connecting the people and resources. The concept of the network society associates with the globalisation and globalisation associates with the new economic order. In his seminal book, Castells (2000:77) argues that "It (new economy) is informational because the productivity and competitiveness of units or agents in this economy (be it firms, regions, or nations) fundamentally depend upon their capacity to generate, process, and apply efficiently knowledge-based information. It is global because the core activities of production, consumption, and circulation, as well as their components (capital, labour, raw materials, management, information, technology, markets) are organised on a global scale, either directly or through network of linkages between economic agents. It is networked because, under the new historical conditions, productivity is generated through and competition is played out in a global network of interaction between business networks."

Within the framework of which Castells describes, the field of education is restructured by the new economy as well as the concept of network society. New educational perspective was emerged as "connectivism" which is ontologically and epistemologically inspired by the network based learning. As Siemens (2004) suggests in describing the concept of connectivism, "learning occurs through communities of practice, personal networks, and through completion of work-related tasks". The paradigm change in education based on the new understanding of the society and economy left us with mostly unquestioned problems. Education has become an interesting area of the capital market. In connection with this, most of the lifelong learning courses concern leadership, MBA and web design whilst courses dealing with Shakespeare, Kant or Art History are barely delivered (Carr-Chellman et al, 2000). Massive companies could train their employees in overseas countries through networked learning methods such as distance education. Also, as distance education is mostly originated in a western country, cultural assimilation could occur. In understanding cultural diversities among the learners, eastern people were analysed mostly by western researches.

A further implication of the education via ICT in the global level is that while some societies could obtain technology some could not. This in turn brought about digital divide referred to the inequalities in obtaining and accessing the technologies and inequalities in knowledge and skills to use the technologies. Some big scaled IT companies such as Dell and Apple donated computers to the schools so as to prevent the gap and invest in the human capital. This type of donation is called as philanthropic enterprise (Foster, 2011) which seemingly aims to help the learners while in reality they are investment based enterprises.

To sum up, this paper has attempted to question implications of the education with Information and Communication Technologies in the scope of globalisation and network society. Some concrete examples were detailed for the educational practitioners to raise awareness of the change in education.